

آیا امام حسن (ع) کسی از اصحاب را لعن کرده است؟

پاسخ:

هر چند که این مطالب را در مقاله «**مشروعیت سب و لعن از دیدگاه اهل سنت**» آورده بودیم؛ اما به مناسبت شهادت امام مجتبی علیه السلام که این روزها متعلق به آن حضرت است، بار دیگر و به صورت مجزا در این قسمت گذاشته می شود، امیدوارم که قلب نازنین آن حضرت از همه ما شاد گردد.

این مقاله نیز در دو بخش تقدیم دوستان خواهد شد:

1. کسانی که امام حسن علیه السلام آن ها را لعن فرموده است؛

2. کسانی که امام حسن علیه السلام را لعن کرده اند.

صحابه ای که امام حسن علیه السلام آنها را لعنت فرموده است:

صحابه ای که مورد لعنت امام حسن (علیه السلام) قرار گرفته اند عبارت اند از:

معاویه، مروان بن حکم

معاویة بن أبي سفیان:

وخطب معاویة بالكوفة حين دخلها والحسن والحسين رضي الله عنهما جالسان تحت المنبر فذكر عليا عليه السلام فنال منه ثم نال من الحسنفقام الحسين ليرد عليه فأخذه الحسن بيده فأجلسه ثم قام فقال أيها الذاکر عليا أنا الحسن وأبي علي وأنت معاویة وأبوك صخر وأمي فاطمة وأمك هند وجدي رسول الله صلي الله عليه وسلم وجدك عتبة بن ربيعة وجدتي خديجة وجدتك قتيلة، فلعن الله أئمتنا ذكراً، و أئمتنا حسباً، وشرنا قديماً وحديثاً، وأقدمنا كفرةً ونفاقاً فقال طوائف من أهل المسجد: آمين.

معاویه وقتی به کوفه آمد، در حالیکه حسن و حسین (علیهم السلام) پای منبر نشسته بودند، در مورد علی (علیه السلام) سخن گفته و به او دشنام داد؛ سپس به حسن (علیه السلام) دشنام داد؛ پس حسین (علیه السلام) ایستاد تا به وی جواب گوید؛ اما حسن (علیه السلام) دست وی را گرفته و او را نشانید؛ پس ایستاده و گفت:

ای کسی که در مورد علی (علیه السلام) سخن گفתי!!! من حسن (علیه السلام) هستم و پدرم علی (علیه السلام) است و تو معاویه هستی و پدرت صخر؛ مادر من فاطمه (علیها السلام) است و مادر تو هند؛ جد من رسول خدا (صلي الله عليه وآله) است و جد تو ربيعة است؛ مادر بزرگ من خديجه (علیها السلام) است و مادر بزرگ تو قتيلة؛ پس خداوند هر کدام از ما دو را که نسب پست تري دارد و آنکه بدی وي از قديم تا حال باقي است و آنکه پیش گام در كفر و نفاق بوده است را لعنت کند. پس همه مردم مسجد گفتند: آمين.

جمهرة خطب العرب ج 2 ص 14 باب رد الحسن بن علي معاوية حين نال منه ومن أبيه

مقاتل الطالبيين ج 1 ص 19، اسم المؤلف: أبو الفرج الاصفهاني، علي بن الحسين (المتوفي: 356هـ) الوفاة: 356

شرح نهج البلاغة ج 16 ص 27

آمین بزرگان شیعه و سنی برای این نفرین حضرت:

در متن روایت بود که بعد از این نفرین حضرت، همه مردم آمین گفتند؛ ابوالفرج اصفهانی، بعد از نقل این روایت در کتاب

خویش می نویسد :

فقال طوائف من أهل المسجد: آمين. قال فضل(بن الحسن البصري): فقال يحيى بن معين: ونحن نقول: آمين. قال أبو عبيد: ونحن أيضاً نقول: آمين. قال أبو الفرج: وأنا أقول: آمين.

فضل بن حسن بصري گفت : يحيى بن معين گفته است : ما نیز می گوئیم آمین .

ابوعبید هم گفته است : ما نیز می گوئیم آمین .

ابوالفرج (صاحب کتاب) نیز می گوید : من هم آمین می گویم !

مقاتل الطالبيين ج 1 ص 19 ، اسم المؤلف: أبو الفرج الاصفهاني ، علي بن الحسين (المتوفي : 356هـ) الوفاة: 356

ابن ابی الحدید نیز بعد از نقل آمین علما می نویسد :

قال أبو الفرج : قال أبو عبيد : قال الفضل : وأنا أقول : آمين ، ويقول علي بن الحسين الأصفهاني : آمين .

قلت : ويقول عبد الحميد بن أبي الحديد مصنف هذا الكتاب : آمين .

ابوالفرج گفته است که ابوعبید از فضل روایت می کند که : من می گویم آمین ؛ ابوالفرج نیز می گوید آمین .

من عبد الحميد بن ابی الحدید ، نویسنده این کتاب نیز می گویم : آمین !

شرح نهج البلاغة ج 16 ص 28 ، اسم المؤلف: أبو حامد عز الدين بن هبة الله بن محمد بن محمد بن أبي الحديد المدائني الوفاة:

655 هـ ، دار النشر : دار الكتب العلمية - بيروت / لبنان - 1418هـ - 1998م ، الطبعة : الأولى ، تحقيق : محمد عبد الكريم النمري

مرحوم علامه مرعشی در شرح احقاق الحق در ذیل این روایت می نویسند :

نقل القاضي نور الله التستري هذا الحديث عن السيد العالم الصفي أبو تراب المرتضي بن الداعي بن القاسم الحسني رحمه الله ،

ثنا المفيد عبد الرحمن بن أحمد النيسابوري إملاء من لفظه ، أنبأ السيد أبو المعالي إسماعيل بن الحسن بن محمد الحسني

النقيب بنيسابور قراءة عليه وأبو بكر محمد بن عبد العزيز الحيري الكرامي قالاً : أخبرنا الحاكم أبو عبد الله محمد ابن عبد

الله الحافظ إجازة ، ثنا أبو بكر أحمد بن كامل بن خلف القاضي ، ثنا علي بن عبد الصمد لفظاً ، ثنا يحيى بن معين .

ثم قال: قال ابن عبد الصمد (علي بن عبد الصمد من روات الحديث) : وأنا أقول : آمين . وقال لنا القاضي (أبو بكر أحمد بن

كامل بن خلف القاضي من روات الحديث) : وأنا أقول : آمين ، فقولوا آمين . وقال محمد بن عبد الحافظ : وأنا أقول : آمين . قال

السيد والحيري (هما: السيد أبو المعالي إسماعيل بن الحسن بن محمد الحسني وأبو بكر محمد بن عبد العزيز الحيري الكرامي

كلاهما من روات الحديث) : ونحن نقول : آمين آمين آمين . وقال الشيخ المفيد عبد الرحمن (هو عبد الرحمن بن أحمد

النيسابوري من روات الحديث): وأنا أقول : آمين آمين ، فإن الملائكة تقول : آمين . قال السيد الصفي (أبو تراب المرتضي بن

الداعي بن القاسم من روات الحديث): وأنا أقول : آمين اللهم آمين . قال ابن بابويه : وأنا أقول : آمين ثم آمين ثم آمين .

قاضي نورالله تستري این روایت را از سید عالم ، صفي ابوتراب مرتضي بن داعي بن قاسم حسني رحمه الله ، از مفيد

عبدالرحمن بن احمد نيشابوري ، از سيد ابوالمعالي اسماعيل بن حسن بن محمد حسني نقيب در نيشابور و ابوبكر محمد بن

عبد العزيز حيري كرامي از حاكم ابوعبد الله محمد بن عبد الله حافظ از ابوبكر احمد بن كامل بن خلف قاضي از علي بن

عبد الصمد از يحيى بن معين نقل کرده است .

سپس می گوید : ابن عبد الصمد (از روات روایت) به ما گفت : من نیز می گویم آمین ! ؛ قاضي (احمد بن كامل از راویان

روایت) نیز گفت : من هم می گویم آمین ! شما نیز آمین بگوئید !

محمد بن عبد الحافظ نیز گفته است : من هم می گویم آمین !

سید و حیری (از راویان روایت) نیز گفته اند : ما نیز می گوئیم «آمین ، آمین ، آمین»!

شيخ مفيد عبدالرحمن (از راویان حدیث) نیز می گوید : من نیز می گوئیم «آمین آمین» زیرا ملائکه می گویند «آمین» !

سید صفی (از راویان این روایت) می گوید : من نیز می گویم آمین !
ابن بابویه نیز گفته است : من نیز می گویم «آمین ، آمین ، آمین ، آمین»!
شرح إحقاق الحق ، السید المرعشی ج 26 ص 534

سید محسن امین نیز بعد از نقل کلام ابوالفرج اصفهانی می نویسد :
قال المؤلف وأنا أقول آمین .

من نیز می گویم آمین !

أعيان الشيعة ج 1 ص 570 للسید محسن الأمین

مرحوم شرف الدین نیز بعد از نقل کلام ابن ابی الحدید می فرماید :
أقول : ونحن بدورنا نقول : آمین .

ما نیز به نوبه خودمان می گویم : آمین !

صلح الحسن (ع) ص 289 للسید شرف الدین

شیخ علی نجل محمد آل سیف الخطی نیز بعد از نقل کلام ابن ابی الحدید می گوید :
ويقول مؤلف هذا الكتاب : آمین ، ورحم الله عبدا قال : آمین .

مؤلف این کتاب می گوید : آمین ؛ و خدا رحمت کند بنده ای را که بگوید آمین !

وفیات الأئمة - من علماء البحرين والقطيف - ص 108

سعید ایوب ، از کسانی است که به مذهب تشیع ، گرویده است ؛ او نیز می نویسد :
ويقول سعید أيوب مصنف هذا الكتاب : آمین .

سعید ایوب نویسنده این کتاب نیز می گوید : آمین !

معالم الفتن ج 2 ص 178 لسعید أيوب

شما نیز آمین بگویید :

ما نویسنده این مطلب نیز می گویم آمین، شما خواننده بزرگوار هم بگو آمین

مروان بن حکم :

1- ومروان كان أكبر الأسباب في حصار عثمان ... وقال له الحسن بن علي لقد لعن الله أباك الحكم وأنت في صلبه علي لسان
نبيه فقال لعن الله الحكم وما ولد والله أعلم

مروان از مهمترین علت های محاصره عثمان بود ... و حسن بن علی (صلی الله علیه وآله) به او گفت : خداوند پدر تو را در
حالی لعنت کرده است که تو در صلب او بودی ؛ و به وی گفت : خداوند حکم را و اولاد او را لعنت کند .

البداية والنهاية ج 8 ص 259

2- وأخرج ابن سعد عن زريق بن سوار قال كان بين الحسن وبين مروان كلام فأقبل عليه مروان فجعل يغلظ له والحسن ساكت
فامتخط مروان بيمينه فقال له الحسن ويحك أما علمت أن اليمين للوجه والشمال للفرج أف لك فسكت مروان

بین امام حسن (علیه السلام) و مروان درگیری لفظی شده بود ؛ مروان در کلام بسیار تندی می کرد ؛ اما حسن (علیه السلام)
ساکت بود ؛ در این هنگام مروان آب بینی اش را به دست راست خویش انداخت ؛ پس حسن (علیه السلام) به او گفت : وای بر

تو ؛ آیا نمی دانستی که دست راست برای صورت است و دست چپ برای عورت ؟

نفرین بر تو .

در این هنگام مروان ساکت شد .

كسانی كه كه به امام حسن عليه السلام ناسزا گفته اند :

معاويه :

1- وكان علي إذا صلي الغداة يقنت فيقول: اللهم العن معاوية وعمراً وأبا الأعور وحبیباً وعبد الرحمن بن خالد والضحاك بن قيس والوليد! فبلغ ذلك معاوية فكان إذا قنت سب علياً وابن عباس والحسن والحسين والأشتر.

علي (عليه السلام) وقتي نماز صبح را مي خواند قنوت مي گرفت و در نماز مي گفت : خداوندا ، معاويه و عمرو بن العاص و حبيب و عبد الرحمن بن خالد و ضحاك بن قيس را لعنت كن.

خبر به معاويه رسيد ؛ پس وقتي قنوت مي گرفت به علي و ابن عباس و حسن و حسين و مالك اشتر فحش مي داد !!!

الكامل في التاريخ ج 2 ص 81 باب ذكر اجتماع الحكمين

نهاية الأرب في فنون الأدب ج 20 ص 96

تاريخ ابن خلدون ج 2 ص 637 باب أمر الحكمين

2- وخطب معاوية بالكوفة حين دخلها والحسن والحسين رضي الله عنهما جالسان تحت المنبر فذكر عليا (عليه السلام) فنال منه ثم نال من الحسن ...

معاويه وقتي به كوفه آمد ، در حاليكه حسن و حسين (عليه السلام) پاي منبر نشسته بودند ، در مورد علي (عليه السلام) سخن گفته و به او دشنام داد ؛ سپس به حسن (عليه السلام) دشنام داد ...

جمهرة خطب العرب ج 2 ص 14 باب رد الحسن بن علي علي معاوية حين نال منه ومن أبيه

شرح نهج البلاغة ج 16 ص 27

گروهي گرد معاويه جمع مي شدند تا به امير مؤمنان و امام حسن (عليه السلام) دشنام دهند :

اجتمع عند معاوية عمرو بن العاص ، رضي الله عنه ، والوليد بن عقبة ، وعتبة بن أبي سفيان ، والمغيرة بن شعبة ، فقالوا : يا أمير المؤمنين ، ابعث إلي الحسن بن علي رضي الله عنهما يحضر لدينا ، قال لهم : ولم ؟ قالوا : كي نوبخه ونعرفه أن أباه قتل عثمان ...

فأرسل له معاوية ... فقال الحسن رضي الله عنه : فليتكلموا ونحن نسمع .

فقام عمرو بن العاص رضي الله تعالى عنه ... ثم قال : يا حسن ، هل تعلم أن أباك أول من أثار الفتنة وطلب الملك ، فكيف رأيت صنع الله تعالى به ؟

ثم قام الوليد بن عقبة فحمد الله وأثنى عليه ، ثم قال : يا بني هاشم كنتم أصحاب عثمان بن عفان ، فنعم الصهر كان لكم لقربه من رسول الله صلي الله عليه وسلم ، يقربكم ويفضلكم ، ثم بغيتم عليه وقتلتموه ، وقد أردنا قتل أبيك فأنقذنا الله منه ، ولو قتلناه ما كان علينا ذنب .

ثم قام عتبة بن أبي سفيان فقال : يا حسن ، إن أباك قد تعدي علي عثمان فقتله حسداً علي الملك والدينا ، فسلبهما الله منه ، ولقد أردنا قتل أبيك ، حتي قتله الله تعالى .

ثم قام المغيرة بن شعبة ، وقال كلاماً سباً لعلي وتعظيماً لعثمان .

فقام الحسن ، رضي الله عنه ، فحمد الله وأثنى عليه ، وقال : بك أبدأ يا معاوية.

لم يشتمني هؤلاء ولكن أنت تشتمني بغضاً وعداوة وخلافاً لجدي رسول الله صلي الله عليه وسلم

ثم التفت إلي الناس ، وقال : أنشدكم الله إن الذي شتمه هؤلاء أما كان أبي ، وهو أول من آمن بالله وصلي إلي القبلتين ، وأنت يا معاوية كافر تشرك بالله ؟ وكان مع أبي لواء النبي صلي الله عليه وسلم يوم بدر ، ولواء المشركين مع معاوية ؟
ثم قال : أنشدكم الله تعالي ، أما كان معاوية يكتب لجدي صلي الله عليه وسلم ، فأرسل إليه يوماً فرجع الرسول ، وقال : هو يأكل . فرد إليه الرسول ثلاث مرات ، كل ذلك يقول هو يأكل فقال النبي صلي الله عليه وسلم : لا أشبع الله بطنه ، يا معاوية أما تعرف ذلك من بطنك ؟

ثم قال : وأنشدكم الله أما تعلمون أن معاوية كان يقود بأبيه ، وهو علي جمل ، وأخوه هذا يسوقه ؟ فقال رسول الله صلي الله عليه وسلم ما قال ، وأنت تعلم ذلك ؟
هذا كله لك يا معاوية .

وأما أنت يا عمرو . فقد تنازعت خمسة من قريش . فغلب عليك شبه الأبهام ، وهو أقلهم حسباً وأسوأهم منصباً ، ثم قمت وسط قريش فقلت : إني شانيء محمداً بثلاثين بيتاً من الشعر .

فقال النبي صلي الله عليه وسلم : اللهم إني لأحسن الشعر . اللهم العن عمرو بن العاص بكل بيت لعنة ...
وأما أنت يا ابن أبي معيط فكيف نلومك علي سبك لأبي ، وقد جلدك أبي في الخمر ثمانين جلدةً ، وقتل أبك صبراً بأمر جدي ، وقتله جدي بأمر ربي ...

وأما أنت يا عتبة فكيف تعيب أحداً بالقتل ولا تعيب نفسك ، فلم لا قتلت الذي وجدته علي فراشك مضاجعاً لزوجتك ؟ ثم أمسكتها بعد أن بغت .

وأما أنت يا أعور ثقيف (مغيره) ، ففي أي شيء تسب علياً ؟ أفي بعده من رسول الله صلي الله عليه وسلم ، أم لحكم جائر في رعيته في الدنيا ؟ فإن قلت في شيء من ذلك كذبت وكذبتك الناس ، وإن زعمت أن علياً قتل عثمان فقد كذبت وكذبتك الناس ، وإنما مثلك كمثلي بعوضة وقعت علي نخلة فقالت لها : استمسكي فإني أريد أن أطير . فقالت لها النخلة : ما علمت بوقوعك فكيف يشق علي طيرانك ؟ فكيف يا أعور ثقيف يشق علينا سبك ؟ ثم نفض ثيابه وقام

عمرو عاص ، وليد بن عقبه ، عتبة بن ابي سفيان و مغيرة بن شعبه نزد معاويه گرد آمده و گفتند : اي اميرالمومنين! شخصي به سوي حسن بن علي (عليه السلام) فرست ، تا به نزد ما آمده و او را توبيخ کرده و به او بفهمانيم كه پدرش عثمان را كشته است ! ...

معاويه شخصي به نزد حسن (عليه السلام) فرستاد ... ؛ حسن (عليه السلام) گفت : شما سخن بگويد تا ما بشنويم !
عمرو عاص گفت : ... اي حسن ، آیا مي داني پدر تو اولين كسي بود كه فتنه را برانگيخت و طلب خلافت كرد ؟ ديدي خدا با او چه كرد ؟!

سپس وليد بن عقبه ايستاده و ستايش و حمد خدا گفت و سپس گفت : اي بني هاشم ! شما پدرزن عثمان بوديد ! چه خوب دامادي براي شما بود ، زيرا شما بستگان پیامبر (صلي الله عليه وآله) بوديد ؛ شما را به خود نزديك کرده گرامي مي داشت ؛ اما شما بر او شوریده و او را كشتيد ؛ ما خواستيم پدر تو (علي) را بكشيم ، اما خدا ما را از دست او نجات داد ! و اگر او را مي كشتيم ، گناهي بر گردن ما نبود !

سپس عتبة بن ابي سفيان ايستاده و گفت : اي حسن ! پدر تو بر عثمان شوريد و او را به خاطر حسد بر خلافت و دنيا كشت ! خدا نيز خلافت و دنيا را از علي گرفت ! ما خواستيم پدرت را بكشيم ، اما خدا او را كشت !

سپس مغيرة بن شعبه ايستاد و سخني در دشنام به علي (عليه السلام) و تعظيم عثمان گفت !

سپس حسن (عليه السلام) ايستاده و حمد و ثناي الهي گفت و سپس فرمود : سخن را با تو شروع مي كنم اي معاويه !
فقط آنان به من دشنام ندادند ، كه تو نيز از روي دشمني و كينه و به خاطر مخالفت با جدّ من رسول خدا (صلي الله عليه

وآله) به من دشنام مي دهی!

سپس رو به جمعیت کرده و فرمود: شما را به خدا قسم می دهم، آن کسی که اینان دشنام به او دادند، آیا پدر من نبود؟ آیا اولین کسی که ایمان آورد نبود؟ آیا او نبود که به سوی دو قبله نماز خواند؟ و در همان زمان تو ای معاویه به خدا کافر بودی؟! در روز بدر پرچم مسلمانان به همراه پدرم بود و پرچم کفار به همراه معاویه!

سپس فرمود: شما را به خدا قسم می دهم آیا می دانید که معاویه، برای جد من (صلي الله عليه وآله) مطالبی می نوشت؛ روزی حضرت او را طلبیدند اما فرستاده، بازگشت و گفت: معاویه غذا می خورد! سه بار این اتفاق افتاد! رسول خدا (صلي الله عليه وآله) فرمودند: خدا شکم او را سیر نکند!

ای معاویه! آیا تو خود این نفرین رسول خدا (صلي الله عليه وآله) را از شکمت نمی فهمی!

شما را به خدا قسم می دهم که آیا می دانید که معاویه روزی زمام شتر پدر خویش را گرفته بود و برادرش نیز از پشت هل می داد؛ حضرت (صلي الله عليه وآله) آنچه را که فرمودند، فرمودند و تو نیز آن را می دانی!

تمام اینها برای تو بود ای معاویه!

اما تو ای عمرو! پنج نفر از قریش در مورد تو با یکدیگر دعوا داشتند! شباهت اُبهم به تو سبب شد که بر آنان غالب گردد! با اینکه نسب او از همه پست تر و جایگاه او از همه بدتر بود!

با اینهمه تو در میان قریش ایستاده و گفتی: من محمد را با سی بیت شعر، بی آبرو خواهم کرد!

رسول خدا (صلي الله عليه وآله) نیز در جواب فرمودند: خدایا من شعر نیکو نمی دانم! خدایا بر عمر و عاص به جای هر بیت، یک لعنت بفرست!

اما تو ای ابن ابی معیط! چگونه تو را به خاطر دشنام به پدر ملامت کنم، با اینکه پدرم تو را به خاطر شرابخواری 80 ضربه شلاق زده بود!

و پدر بزرگ تو را پدرم به دستور جدّم (صلي الله عليه وآله) کشت! و جدم نیز این کار را به خاطر دستور پروردگار نمود!

و اما تو ای عتبّه! چرا به دیگران به خاطر کشتن، اشکال می گیری اما بر خودت اشکال نمی گیری!

چرا کسی را که او را همراه همسرت در یک رختخواب دیدی که با او همبستر شده است، نکشتی! سپس بعد از زنا، باز با همسرت زندگی کردی!

اما تو ای اعور ثقیف (مغیره)! چرا به علی (عليه السلام) دشنام می دهی؟! به خاطر دوری علی از رسول خدا (صلي الله عليه وآله)؟! یا به خاطر دستوری او به ظلم به رعیتش! اگر چنین چیزی را ادعا کنی، دروغ گفته ای و مردم نیز تو را دروغگو می

شمزند! و اگر گمان داری که علی (عليه السلام) عثمان را کشته است، باز دروغ گفته ای و مردم نیز تو را دروغگو می شمزند! مثال تو مانند پشه ای است که بر روی درخت خرمايي نشسته و به آن می گوید: خود را محکم بگیر که می خواهم بپریم!

درخت به او می گوید: من نشستن تو را احساس نکردم! تا بلند شدن تو بر من سنگین باشد!

ای اعور ثقیف چگونه دشنام تو بر ما سنگین آید!

سپس لباس خود را تکانده و ایستاد.

إعلام الناس بما وقع للبرامكة مع بني العباس ج 1 ص 27، اسم المؤلف: محمد دياب الإيتليدي الوفاة: 1100هـ، دار النشر: دار

الكتب العلمية - بيروت/لبنان - 1425هـ-2004م، الطبعة: الأولى، تحقيق: محمد أحمد عبد العزيز سالم